

13.

A HÁZASTÁRSI SZERELEM mint AZ ÉLETSZENTSÉG ÚTJA

Kentenich József atya előadásai
USA, Milwaukee, 1961

K Ü L D E T É S Ű N K T I T K A I

A HÁZASTÁRSI SZERELEM
mint AZ ÉLETSZENTSÉG ÚTJA

Kentenich atya előadásai
USA, Milwaukee, 1961

KÜLDETÉSÜNK TITKAI 13.

A HÁZASTÁRSI SZERELEM
mint
AZ ÉLETSZENTSÉG ÚTJA

Kentenich atya előadásai
USA, Milwaukee, 1961

Családkadémia-Óbudavár Egyesület
Óbudavár, 2002

Ez a kiadvány
a Szociális és Családügyi Minisztérium támogatásával készült

ISBN 963 86278 4 0

Kiadja a Családakadémia-Óbudavár Egyesület
8272 Óbudavár, Fő u. 14. Tel./fax: 87/479-026
info@csaladakademia.hu, www.csaladakademia.hu
Felelős kiadó: az Egyesület elnöke
Nyomdai előkészítés: Palásthy Imre, Balatonfűzfő
Nyomdai kivitelezés: OOK-Press Nyomda, Veszprém
Felelős vezető: Szathmáry Attila

A HÁZASÉLET MINT ISTENHEZ VEZETŐ ÚT

Milwaukee, 1961. január 16.

Áttekintés

Bevezető gondolatok

Kapcsolódás a kánai menyegzőről szóló evangéliumi részhez: az Üdvözítő alázata a házasság és a család iránt.

Követelmény a katolikus világban: a család megmentése.

Témánk: a sajátos értelemben vett házaseslet.

A jelenkori katolicizmus helyzete.

A katolicizmusban ez idáig uralkodó felfogás a házassággal kapcsolatban: aki szentté akar válni, maradjon szűz.

Hasonlóképpen a világhoz való eddigi hozzáállás: aki szentté akar válni, kövesse a szerzetesek példáját, és vonuljon ki a világból.

A világi hívek konfliktusa: át kell-e engednünk a világot és a modern találmányokat a nemkatolikusok számára?

Egy új életérzés keres utat magának, igent mondani a földi dolgokra, és ezáltal Istenhez jutni.

Sajátos világi hivatásra és világi apostolkodásra van szükségünk.

Világi hivatás a családi élet vonatkozásában.

A téves felfogások arra irányultak, hogy a közéletben működjünk, miközben elhárítottuk magunktól a család terheit.

A létezés rendje alapján az apa és az anya legfőbb apostolkodása a családra irányuljon.

Világi hivatás a házasság vonatkozásában.

Nemcsak a családi élet, hanem maga a nemi élet is Istenhez vezető út lehet: a házasság szentség.

Az egyház tanítása a házasság hármasságáról és értelméről.

Pillantás korunkra: alapvetések a házasság intézményére.

Válasz a mai kérdésekre: a házasság tartós szeretet- és életközösség.

A nemi ösztön kielégítése is értéket képvisel.

A házasság mint szeretetközösség alapjai: az ember a háromszemélyű Isten képmása; ezért a házastársi odaadásban is ápolni kell az egyéniséget.

A szeretet négy formájának érvényre kell jutnia a nemi egyesülésben: *sexus, eros, amor, caritas*. Ezek a házastársi egyesülés, mint személyes cselekvés védelmezői.

A szeretet szellemi tényezőiről mindenekelőtt az asszonynak kell gondoskodnia.

A szeretet mind a négy formájának ápolása házasság és világi hivatásunk kifejezése.

Segítsen minket a Szűzanya, hogy mindezt jobban megértsük!

* * *

Mit kezdenek Önök a sok előadással? Hiszen ez elég kényelmetlen dolog. Van egy német közmondás, amely így szól:

„Semmi sem nehezebb mint egy sor jó napot elviselni.”

Ezért olykor a gyenge kosztal is be kell érünk, vagy koplalni is meg kell tanulnunk.

Ma este arról a témáról akarok beszélni, amelyet a tegnapi evangélium üzent nekünk: a házasságkötésről. Gondoljunk az esküvőnkre, arra is ami előtte volt, és ami azóta történt.

Hát így van ez: az utóbbi időkben állandóan az életünket kísérő szenvedésről beszélgettünk; úgy vélem, ideje, hogy ez egyszer egy ki-

csit végiggondoljuk, hogy is állunk tulajdonképpen a házaseletünkkel mint olyannal. Alkalmat kínál erre a tegnapi evangélium. Emlékeznék, a kánai menyegzőről volt szó.¹

Van egy kérdés, amelyet ezzel kapcsolatban igen gyakran fölvetnek: miért volt ott egyáltalán az Üdvözítő és a Szűzanya az esküvőn, tehát miért éppen egy esküvőn?

Ha mondjuk mindketten a templomba mennek vagy böjtöt fogadnak, mindjárt érthetőbb volna.

Ehhez járul még, hogy itt teszi az Üdvözítő az első csodát, az első kézzelfogható csodát.

Végül harmadszor, hogy ezáltal itt kezdi meg nyilvános működését.

A szokásos válasz ezzel kapcsolatban alighanem jól ismert: ezáltal kívánta a házaseletet megszentelni, és a házasság iránti tiszteletét kifejezésre juttatni. Ez nyilvánvalóan helyes válasz. És tegyék hozzá azt is, hogy ezt megelőzően az Üdvözítő 30 éven át családban élt. Ha mármost e két dolgot együtt tekintjük, akkor nyilvánvaló, hogy megszenteli a házasságot, vagy legalábbis bizonyosságot tesz a házasság iránti szeretetéről és alázatáról. Sőt, nemcsak a házasság iránt, hanem a házasság ember iránt is.

Amint látják, ezzel meg is vannak a család alapelemei: egyik oldalon a házasság, amely létrehozza a családot.

Az Üdvözítő nem házasságba lép, az édesanyja sem.² Cserébe ezért most megmutatja, mennyire nagyrabecsüli a házasságot, de a házasság embereket is.

És a másik oldalon ott a család, amely következménye a házasságnak.

Így tehát az Üdvözítő figyelme teljesen az emberi társadalom őssejtjére, a házasságra és a családra irányul. Ez az, ami rólunk szól. A létezés objektív rendjében mindez lelki életünk legbelső idegszálát érinti.

Tudják-e Önök, hogy mindaz, ami a katolikus világ jelenlegi szellemi áramlatait áthatja, egyetlen kiáltásban összegezhető:

Mentsük meg a családot! Forduljunk a család felé!

1 Vö. János 2,1-12.

2 Úgy érteve, hogy érintetlen maradt.

Nagyon helyes: apostolkodjunk minden területen, de a legnagyobb apostolkodás a családé, magyarán a saját családjunk megmentése.

Úgy gondolom, ma este talán azt kell különösen kiemelni, ami saját életünkben a legtöbb nehézséget okozza. Ezúttal tegyük félre a családi életet mint olyant, és inkább a nemi életről beszéljünk.

Mint szülők, kettős nézőpontból szemlélhetjük magunkat: előbb férfi és nő, aztán apa és anya. Apaként és anyaként a gyermekeinkkel összefüggésben szereplünk, egymással szemben férfi és nő vagyunk, különösen a szorosán vett házaseset, magyarán a nemi egyesülés szempontjából.

Egyúttal egy mondásra hívnám fel a figyelmüket. Már kerek száz éve történt, amikor meghalt Ozanam.³

Ozamat mindazzal kapcsolatban ismerjük, amit a Karitásért tett. Híres irodalomtörténész, azonkívül híres professzor is volt, odaát a párizsi egyetemen, a Sorbonne-on. 1853-ban hunyt el.

A hír természetesen bejárta az egész katolikus Németországot és az egész katolikus világot. Eljutott Itáliába is. Itáliában volt egy ifjú püspök, úgy hívták, Pecci. Később pápa lett, és ma XIII. Leóként ismerjük.⁴ Korábban már gyakran beszéltünk róla, nemcsak Mária-enciklikáiról, hanem gazdasági és szociális reformjairól, tehát szociális enciklikáiról is. Ő tulajdonképpen a modern katolicizmus szociális mozgalmának atyja. Eljutott tehát hozzá is a hír. Összeültek, és Ozanáról beszélgettek — filozofáltak. A jelenlévők mindegyike egyetértett abban, hogy igen nagy ember, egy szent volt.

Egyikőjük azonban, aki a püspök közelében ült, megjegyezte: *Csak az a kár, hogy a házasság kelepccéjét bizony ő sem kerülte el.*

Mit akart ezzel mondani? Azt, hogy akkor lett volna igazi férfi, ha nem házasodik meg. Ez önmagában véve egy találó, úgy értem, jellemző válasz.

Tudják mit válaszolt erre Pecci? Ekkor ugyanis még püspök volt, később lett pápa. *Igen?* — szólalt meg. — *Hát tudja Ön, hogy mit mond ezzel?* — Nagyon viccesen hangzik, de nagyon igaz. Így szólt ezután: — *Őn tehát úgy véli, hogy a Teremtő csak hat szentséget adott nekünk, és melléjük állított egy csapdát?*

3 Friedrich Ozanam, 1813-1853, a karitás-egyesületek alapítója.

4 Vincenzo Gioacchino Pecci, XIII. Leó néven pápa 1878-1903 közt.

Tudják miről árulkodik ez? Ez az a hozzáállás, ami széltében-hosszában uralta a katolikus életet. Még ma is. Ez bizony nagyjából úgy fest, hogy az az érzésünk: a férfinak nem kell, nem szabad megházasodnia, az ember legyen szűz, éljen szűzies életstílusban. Ha más-ként teszi, az bizony gyengeség.

Na jó, ha muszáj, ott az asszony, de ez máris olyan engedmény, aminek tulajdonképpen nem volna szabad előfordulnia.

Aki azonban szentté akar válni, az érintetlen marad, pap vagy szerzetesnő lesz belőle, vagy valami hasonló. Ha megházasodik, akkor vége. Na jó, ácsorogni bejuthat azért a mennyországba; de az Isten közelébe, a Szűzanya védőpalástja alá nem, házas emberekkel ez nem fordulhat elő!

Persze egy kicsit sarkítva fogalmaztam. De ez az irányzat jelen van a katolicizmusban. Nézzék, lényegében így fest ez a gondolat: mit kell tennünk, ha házasemberként is — nemcsak mint hívő emberek, hanem formálisan mint házasok — szentté akarunk válni? Utánozni a szerzetesek példáját, mert ennél okosabbat nem tehetünk. Igen, a szerzetesi hivatást. És minél jobban utánozzuk ezt a szerzetesi hivatást, annál biztosabban jutunk el a mennyországba.

Szabadjon egy lépéssel tovább mennem. Ez a jellemző hozzáállás az egész világgal szemben is. Nemcsak a házasság mint olyan, de maga a világ zavar bennünket. Nézzék, maguk a szerzetesek, akiknek pedig tulajdonképpen el kellene taszítaniuk maguktól a világot, még ők sem teszik. De nekik meg kellene tenniük. És mi, akik szentté akarunk válni: mi ugyan a világban élünk — az már maga gyalázat, hogy (benne) kell élnünk —, mégis meg kell, hogy próbáljuk a világot fél lábbal eltaszítani magunktól, a másik lábunkkal meg egy kicsit a szerzetesi életben tetszelegni.

Látják, emiatt is szörnyű sok belső bizonytalanság van manapság. És hol? A hívő emberekben. És ott van másrészt az összes műszaki és ipari találmány. Manapság a földi javak mindegyikét tömegesen állítják elő. Most a világ, mint olyan, egyre vonzóbbá válik. És ha mondjuk mi katolikusként abban keressük a dicsőségünket és nagyságunkat, hogy a világot megvetjük, akkor mások, a nemkatolikusok fogják maguknak meghódítani. És mi? Mi meg egyszerűen üldögélünk egy sarokban. Akkor ők fogják a találmányokat létrehozni; és ők majd értik a módját, miként hasznosítsák a találmányaikat, hogy iparilag felemelkedjenek. És mi? Valahol egy sarokban! Hát mi történik itt?

Megérthetik, hogy miért jelenik meg most az egész katolicizmusban egy teljesen új életérzés. Ez a mai emberiség életérzése általában, ami a katolikusok táborába is behatol. És mi az eredménye? Jobban előtérbe kell állítanunk a földi dolgokat. Utat kell mutatnunk a hívő ember számára,

hogyan mondjon igent a földi dolgokra,
hogyan használja a földi dolgokat,
hogyan becsülje a földi dolgokat,
és hogyan válhat szentté a földi dolgok által.

Ha kellően nyitva állnak a modern irodalom előtt, akkor egyre erősebben fogják érezni ezt az áramlatot. És vele együtt azt a sajátos tényt, amely többször megismétlődik az évezredek folyamán: a Jóisten gyakran ellentétes áramlatokon keresztül vezeti az egyházat. Tudják, azért előnyös dolog ez. Ha az egyház csak önmagának, önmagáért létezne, sok haladás — fájdalom — nem történe meg.

Most egy kicsit meg kell vizsgálniuk, vajon igaz-e, hogy világi hivatásunk nagyjából a szerzetesi hivatás másolata. Ez úgy ahogy van, esztelenség. A szerzeteseknek lehetőleg el kell vonulniuk a földi dolgoktól, míg nekünk, laikus híveknek, a világra kell tekintenünk. Nekünk kell törődnünk a földi dolgokkal. Hívő emberként nem arra vagyunk teremtve, hogy elszaladjunk a földi dolgok elől. Sőt, újra kell tanulnunk, hogyan szeressük a földi dolgokat. Szeretni tehát a pénzt és a tulajdont is, az emberi természet szépségét is, avagy a művészetet és a tudományt is. Hiszen közünk kell, hogy legyen a dolgokhoz. Látják, ezért van a katolicizmusban egy olyan sajátos áramlat, amelyhez foghatót az egész egyháztörténetben sem találunk.

Emiatt szükséges a sajátos világi hivatás. Hogy is néz ki az én világi hivatásom?

Ha például volna egy szerzetes nővér kislányom vagy akár egy pap fiam, különösen, ha szerzetes, akkor azt kell-e fél szemmel lesnem, hogy amit ő tesz, én is úgy csináljam? Nem, büszkén vállalnom kell: nekem világi hivatásom van! Te pedig éljed a saját, kolostori hivatásodat.

Tudják, azt is mondhatjuk: ha a hívő ember ezt nem tanulja meg, akkor a katolicizmusnak befellegzett. Hogy miért? A szerzetesek már egyáltalán nem járják a világot. Mi vagyunk a világban. Ha most mi magát a világot nem jól szeretjük, és másoknak sem tanítjuk meg,

hogy miként kell a világgal helyesen bánni, akkor mi lesz ennek a következménye a katolicizmusra nézve? Látják, ezért is kiáltjuk: *világi apostolkodást!*

Kétségtelenül, hamarosan mindenki azt fogja mondani: világi apostolkodást! — Én máris megyek! — Mit tegyenek az emberek? Osszák meg gondolataikat többször egymással, és szeressék a Szűzanyát. Mindez helyes, azonban nem fejezi ki a dolog lényegét. Nekünk létünkkel kell fölmutatnunk, miként lehet a világot úgy szeretni a technika és a gazdaság összes vívmányaival együtt, hogy ezen dolgok által a Jóistenhez juthassunk. Érzik-e az ebben rejlő feladat nagyságát?

Ugyanezt mondhatjuk a házasságról. Itt megint különbséget kell tennünk a házasság mint házasság és a család mint család között.

Igen, ami a családot illeti! Milyen gyakran fordult elő, hogy vallásos emberek így nyilatkoztak: Mi ez a sok nyűglődés a családban? Mennyi terhes dolog, ami az időt rabolja: imádkozni sem tudunk. Tegyük félre ezeket! Bizony én csak a legszükségesebbet fogom elvégezni, hiszen a lelkeket kell megmentenem.

Avagy milyen gyakori, még asszonyoknál is, hogy erős belső elhivatottságból beszédeket tartanak és mindenütt szervezkednek, mialatt otthonuk — te jó ég — csupa por és piszok. És szegény férjüket böjtölni tanítják. Kedvenc ételéről tanuljon meg lemondani! És a gyerekek? Nincs időm a gyerekeimre, mert előadásokat kell tartanom, mert mennem kell szervezni...

Értik, hogy mit akarok mondani? Nagyon keményen fogalmazok, igaz? No, nem azt akarom mondani, hogy ez mindenütt így van. De hányan vannak, akik még ennél is rosszabbul élik a házasságukat. Vagy ha a férj azt mondja: Én, én, én — én vagyok a férfi, én viselem a nadrágot! És mi az én dolgom? Természetesen előteremtem a pénzt. De egyébként... nekem is megvannak a feladataim az egyházban és a társadalomban.

Igen, mindez igaz, tényleg vannak ilyen feladataim. Ámde a legfontosabb feladataim egyike: helyt kell állnom a családban. Mit jelent ez? Feleségemmel együtt nekem is részt kell vennem a gyerekek nevelésében. Tehát nem mondom azt, hogy fáradt vagyok, a neveletlen kölykök meg hagyjanak engem nyugton. Ez megint egy másik szélsőség. Az egyik folyton menni akar: Részt kell venni a közéletben. Persze neki is igaza van. Ezért nehéz a helyes középutat megtalálni. Nem

szabad megfeledekzenem arról — miután a létezés objektív rendjében egy családot kell vezetnem —, hogy legfőbb apostoli hivatásom a családomhoz kötődik. Tehát az egyik folyton eljár a családból, a másik a nyugalomát félti. Rendszerben van, nekem is jár az a nyugalom, amit megszolgáltam. Mindez igaz, de nem szabad elfelejtenem, hogy a fő felelősségem itt van.

Ha nagyjából teljessé, szentté akarok válni, akkor a világi hivatásom azt követeli tőlem, mint családapától, hogy elsősorban a családomért álljak helyt.

Ugyanez érvényes — és most engedjék meg, hogy erről beszéljek — a nemi életre is. Tehát nem csupán a családi életre, hanem kifejezetten ránk, férjre és feleségre, egymással való nemi kapcsolatunkra is. Nem szabad, hogy ez csak valamiféle „ráadás” legyen. Nem, ez a létemhez tartozik, a létezésem lényegéhez. Tehát nem mondhatom azt, hogy mellelleg legyünk házastársak is, éljünk nemi életet is.

Nézzék, (elsősorban) éppen a házasesetnek, a nemi életnek kell Istenhez vezetni minket. Tehát a házastársi egyesülés aktusa se lehet amolyan mellékes dolog, mert ez az Istenhez vezető utunk.

Értsék meg, hogy ez egy sajátos világi vallásosság, mindenekelőtt sajátos házastársi és családi vallásosság.

Persze ha most magát a keresztény vallásosságot úgy fogom fel, hogy az nem más, mint a szerzetesi vallásosság, akkor mit sem értek az egészből. Ha a szerzetesi vallásosságot tekintem mintaképnek, akkor azt mondom: Kerüljük a házastársi együttlétet, legfeljebb ha olykor-olykor, valahogy mégis... Csakis lemondani, ha egy mód van rá. Elviseljük tehát a másikat, de ennek semmi köze a keresztény vallásossághoz és a megszentelt élethez.

Lássuk és halljuk csak az Üdvözítőtől, hogy Ő nemcsak a családi életet, hanem magát a nemi életet is megszentelte. Ha most még egyszer a családi életre tekintenek, és aztán azt hallják, hogy Ő harminc évet töltött odahaza — ezt a mai aktív katolikus nem képes megérteni. Teremtő ég, mi mindent tehetett volna ennyi idő alatt! Hiszen az egész világot kifordíthatta volna sarkaiból! És annyi esztendeig — mindenestre harminc évig — mégsem kellett volna odahaza üldögelnie!

De most hagyjuk ezt! Nézzük most magát a nemi életet. Hiszen az Üdvözítő ezt különösen előtérbe állította a tegnapi evangéliumban (ká-

nai menyegző). Igazából itt volna a helye, hogy egy kicsit bemutassam Önöknek, milyen viszonyok uralkodtak akkor, hogyan is kell elképzelnünk az akkori esküvőket. De erről inkább később beszélek, legalábbis ha el nem felejttem.

Ma este egy még lényegesebb dologról kell szólnom — mivelhogy már bele is fogtunk —, magáról a világi vallásosságról, a sajátos házastársi vallásossággal összefüggésben. A házaselet nem lehet egy „kaloda” a számomra. A család nem szentség, de a házasság igen. Tehát meg kell tanulnom saját házaseletemet arra használni, hogy általa közelebb kerüljek Istenhez.

Most hadd kérdezzem meg, mit is értünk tulajdonképpen a házasság célja és értelme alatt? Mi az indítéka, célja — *the reason, the sense*⁵ — a házasságnak, tehát nem a családnak. Most tegyük félre a családot. Igen, el kell gondolkodniuk végre, hogy mit is tudunk erről tulajdonképpen. Mit tanultunk korábban? Képesek vagyunk-e rá, hogy ezt a mai életünk kérdéseinek középpontjába állítsuk? Tudják, ezt mindenkor így mondták: a házasságnak, tehát a nemi életnek, hármias célja van. Most felsorolom a latin kifejezéseket, és aztán megkísérlem lefordítani.

— Először: *procreatio prolis*, vagyis gyermekek nemzése és felnevelése, aztán

— másodsor: *mutuum adiutorium*, vagyis kölcsönös támasz, végül

— harmadszor: *remedium concupiscentiae*, tehát az érzékiség csillapítása.

Természetesen megérné a fáradságot, hogy tisztázzuk: miként viszonyulnak ezek a célok egymáshoz. Erre most nem kívánok választ adni. Ezúttal azokat a problémákat választom ki, amelyek manapság többnyire a körmünkre égtek.

Ha Önök egy kicsit szemügyre veszik korunkat, gondolják csak végig: milyen jelenségek léteznek a házassággal összefüggésben. Ezúttal tekintsenek el a családtól. Nézzék, itt van mindjárt a „*próbaházasság*”. Egymáshoz illünk-e vajon? Ha nem, akkor vége az elképzelésnek. Vagy ott a *válás* — hiszen Önök jobban tudják, mint én: mennyi válás

5 Az oka, értelme.

történik. Azután a *születésszabályozás*. Mit is jelent mindez? Ezek mind-mind pörölycsapások a házasság intézményére.

Mármost mindezek a jelenségek a katolikusok és a katolikus vezetés körében is fölvetik a kérdést: Tényleg, mi a helyzet tulajdonképpen a katolikus házassággal? Mi a tartalma? Én úgy vélem, a mai gondok tükrében különösen azt kellene előtérbe állítanunk, amit második célként említettem: a *mutuum adiutorium*, vagyis a kölcsönös segítségnyújtást. Vagy jobb, ha így mondom: A házasság a lehető legmélyebb, legtartósabb szeretet- és életközösség, mindenekelőtt szeretetközösség.

Tegyük fel például, hogy terméketlenek vagyunk — nem születik gyermekünk. Mi marad nekünk? A házasság szeretetközössége. Még-hozzá egy tartós szeretetközösség. Természetesen megmarad a másik cél is, az érzékiség csillapítása. A katolikusok ezen a téren is gyakran úgy érzik: az érzékiség kielégítése afféle megalkuvás. Látják, ez már megint a természetes értékek megvetése, vagy félelem a természetes értékekkel való visszaéléstől. A nemi kielégülésben érték van. És ehhez a házasság révén meg is adjuk a jogot egymásnak. Mindnyájunknak meg kell tanulnunk új módon látni ezeket a dolgokat.

Most fölvettem egy sereg problémát. És hol a válasz? Igen, letelt az időm. Akkor folytassuk a jövő héten. Nagy kár, mert most olyan fogékonyak vagyunk, most éppen nyitottak volnánk erre.

Legalább két körülményt hadd emeljek ki. Mint tudják, az ember először is képmása a háromszemélyű Istennek, másodszer Isten terve szerint a két nemnek ki kell egészítenie egymást.

Ez az a két gondolat, amelyeket aprólékosan ki kell fejtenünk, hogy jobban megértsük, milyen összefüggésben kell szeretetközösséggé lennünk; hogy mi az értelme a nemi egyesülésnek; hogy mi az értelme a férfi és nő, mint a háromszemélyű Isten képmása nemi életének. Amint tudják, Isten három személy és egy Isten. Nálunk is hasonló a dolog: a házasságban meg kell őriznem az egyéniséget — *the value of the personality*⁶ — és ugyanakkor egy testté kell válnom a házastársammal. Mármost mit jelentsen ez? A házastársi egyesülésben — *intercourse*⁷ — az egyéniséggemmel is törődnöm kell.

Úgy gondolom, itt jó volna, ha megjegyeznék a következő kifejezéseket: *sexus*, azután *eros*, *amor*, *caritas* vagy *agape*. Ezt előbb meg

6 Az egyéniség értéke.

7 Nemi egyesülés.

kell magyaráznom Önöknek, igaz? Ezek a szeretet formái, amelyeknek a nemi egyesülésben is közösen kell megnyilvánulniuk. Hogy a testi szerelem mit jelent, azt Önöknek, házas embereknek nem kell kifejtennem. Az apának és anyának, tehát férjnek és feleségnek, joga van erre a nemi élvezetre, a nemi egyesülésre, tehát ezáltal a nemi élvezetre is. De hogy ez ne csak egy állatias cselekvés legyen, személyként kell véghezvinnem. Mit jelent ez?

A testi szerelem az erotikus szerelem védelme alatt áll. Az „erotikus” kifejezést bizony manapság — erről sokat nem kívánok beszélni — annyira eltérően használják, hogy gyakran nem is tudja az ember, mit ért alatta a szerző. Az egyik ezt érti alatta, a másik azt. Én most csak azt mondom, amit szeretnék, hogy értsenek alatta: Kölcsönös, érzelmekből fakadó vonzalom egymás iránt, anélkül, hogy a nemi ösztönt felkeltenék.

*That is a mutual pleasure, the result of the feeling. Do you understand what that is? It is not only spiritually; it is very naturally. It is a feeling. Do you understand what I want to say?*⁸

Hát lényegében ezt nevezik erotikus szerelemnek.

Egy gyakorlati példa: tegnap egy kis párociska járt nálam, nemsokára házasságot akarnak kötni. El tudják képzelni a jelenetet! Csak a szemüket kellett volna látniuk. Milyen szemek voltak ezek? Amilyen a miénk volt annak idején ugyanebben a helyzetben. Ó, hát itt egy Nap sugárzott a másokra! És milyen melegen nyújtották a kezüket, és öleltek egymást. A fiú állítólag — mint korábban megtudakoltam — egyáltalán nem a gyengédségről volt híres. Látják, ez az erotikus szerelem. Amikor teljesen magával ragad a másik szépsége. Lehet, hogy Önök azt mondják, hogy az én párom valójában nem is szép; de nekem mégis szép. Számomra ő a legszebb lány, akit csak el tudok képzelni magamnak. Na és a lány a vőlegényéről: Micsoda erő van benne; senki más nem fogható hozzá!

Értsék meg kérem, ennek semmi köze a testiséghez. Ez a testi szerelem védelmezője. Azért, hogy a nemiség ne legyen állatias, mindenkor az „erotika” légkörének kell körülfognia.

8 Ez kölcsönös tetszés, ami az érzelmekből fakad. Értik, mi ez? Nemcsak szellemi, hanem nagyon természetes. Ez egy érzés. Értik, mit szeretnék mondani?

Például nő vagyok, férjnél vagyok, és szentté akarok válni. És tudom, hogy a férjem olyan szívesen lát mondjuk ezzel a hajjal vagy abban a ruhában. Dehát én szentté akarok válni! Én a lehető legegyszerűbb szeretnék lenni. A férjem? Bánom is én! Hiszen nem is akarom, hogy kedveljen. Én csupán arra vágyom, hogy a Jóisten kedveljen. Törődöm is a férjemmel! Így volt ez korábban.

Látják mennyire hibás mindez? Mert az is a feleség szentségéhez tartozik, hogy a férje kedvére szépítkezzék.

Természetes, hogy ez nem bűnös dolog, hanem egyszerűen szükséges, hogy megnyerjem a tetszését. És a férj viselje úgy magát, hogy a felesége kedvét lelje benne.

Értik, hogy mit akarok mondani? Ha mi a háromszemélyű Isten képmásai vagyunk, akkor a házasságban sem adhatjuk fel az egyéniségünket.

És hogy a házastársi egyesülés ne csak egy állatias cselekvés legyen, nekünk férjként és feleségként — bármennyire is megöregedtünk eközben — ezt az „erotikus” szerelmet újra és újra ápolnunk kell.

És itt jön egy másik védőrendszer: az „amor”. Ez a szellemi szeretet. Meglátom a feleségemben a szellemi értékeket is. Hiszen lehet, hogy ő nagyon okos. Nem is tudom milyen ő, milyen szellemi értékei vannak. Ezeket is észre szabad vennem. Mennyire büszke vagyok, hogy milyen jófejű férjem van, hogy olyan talpraesett! Értik ezt? Gondolják csak végig!

De most következik a szeretet legfelső foka. Ez az, amit „agapénak” vagy „caritasnak” neveznek, a természetfölötti szeretet.

Tudják, a feleség iránti szeretetnek természetfölöttinek is kell lennie. Mert miért kell szeretnem a feleségemet? Mert ő — a teste is — a háromszemélyű Isten lakhelye. És az ő személyisége Istentől való. Mindezt becsülnöm és védelmeznem kell.

Itt tulajdonképpen részletesen kellene erről beszélnem. De most csak dióhéjban, hogy mára is hazavihessenek magukkal valamit. Később szeretnék ezt részletesebben megbeszélni.

Tehát milyen feladata van a házasságban (mindenekelőtt) az aszszonynak? Gondoskodni arról, hogy a házastársi egyesülés és a nemi élet ne nélkülözze a szeretet szellemi tényezőjét. Főleg azon kell lennie, hogy az „erotikus” szerelem ne fakuljon meg, és azután, hogy a természetfölötti szeretet se merüljön feledésbe.

Látják, ez a házastársi hivatás. Ha most a szerzetes azt mondja: *Vanitas vanitatum*,⁹ nekem feleségként azt kell válaszolnom: Nézd, kislányom (feltéve, ha a leányom szerzetes nővér), neked így van ez jól. De számomra ez egészen más: nekem ebben áll a hivatásom. Tehát nemcsak arról van szó, hogy nem tehetek másként. Hanem az a hivatásom, hogy a szeretet mindezen formáit egybekössem. Arról kell gondoskodnom, hogy mint férj és feleség testi, érzelmi, szellemi és természetfölötti szerelemmel szeressük egymást. És azt mondom még a lányomnak: Számodra a testi szerelem és az érzelmi szerelem nem létezik. Számodra a szeretetnek csupán a szellemi és a természetfölötti formái léteznek.

Jól tudom, milyen furcsa, hogy én ezekről a dolgokról beszélek. Mert mikor hallottak már erről valamit? A prédikációkban alig beszélnek erről, legfeljebb annyira általánosságban, hogy mindenki azt gondol magában, amit akar. Két évvel ezelőtt ugyan már kifejtettük ezeket a dolgokat, de egy más nézőpontból. Akkor arról beszélgettünk, hogyan működnek a szeretet törvényei a családban.

Most kérjük a Szűzanyát, gyűjtson egy kis világosságot nekünk, hogy mindezt jobban megértsük. Úgy gondolom, hogy már egyáltalán nem vagyunk gyerekek. Az első szerelem már régen tovatűnt. Próbáljuk ki még egyszer újra, hogyan is kellene szeretnünk tulajdonképpen.

Sejtem, hogy most milyen kérdéseik és problémáik vannak. Ezért később ezekre is választ szeretnék adni.

9 Hiúságok hiúsága.

A HÁZASTÁRSI NEMI ÉLET, MINT AZ ÉLETSZENTSÉG ÚTJA

Milwaukee, 1961. február 20.

Áttekintés

A legutóbbi előadás három fő gondolata a schönstatti szeretetszövetség fényében.

A teljes testi egyesülésnek egy teljes lelki egyesülést kell kifejeznie.

A házastársi szerelemnek fejlődésre és nevelésre van szüksége.

Ahogy az Istennel és a Szűzanyával kötött szeretetszövetségnek is több lépcsőfoka van, ugyanúgy a házastársi szerelemnek is.

A szexuális szerelmet össze kell kapcsolni az érzelmi, szellemi és lelki szerelemmel.

A házastársak szeretetszövetségének tükröznie kell az Istennel és a Szűzanyával való szeretetszövetséget.

Akkor lesz ez valósággá a nemi aktusban is, ha egész nap gyakoroljuk a szeretet minden formáját mint az Isten- és a Mária-szeretet megnyilatkozásait.

A személyiségünkben ajándékozzuk egymásnak magunkat.

Boldoggá tesszük egymást: Mindkét fél számára a másik java lesz a legfontosabb. Ez feltételezi, hogy mindketten állandóan küzdenek a másik szerelméért. A házaselet így lesz az életszentség elsőrangú iskolájává, ill. vértanú iskolává, ha egyoldalúvá válik.

Tökéletesítjük kölcsönös szerelmünket: a hétköznapok sok alkalmat nyújtanak erre.

Egy végnélküli hűséggel megkoronázzuk a házastársi szerelmünket.
A hűség: az első szerelem tisztántartása, megőrzése és megörökítése. Vallásos élet nélkül ez nem fog menni.

A házastársi szerelem elmélyítése, mint a felebaráti szeretet egy konkrét formája (1Kor 13 alapján)

A korinthusi közösség élete és problémái

Szent Pál válasza: A felebaráti szeretet jelentősége, tulajdonságai és kiterjedése

* * *

...Most kimondottan a házastársak vallásos életéről lesz szó. Arra a nagy, konkrét kérdésre keressük a választ, hogy mit tehetnek azért, hogy a nemi életük által, különösen is a nemi egyesülés aktusa által tökéletesebbek, igen, szentek legyenek?!

Az általános válasz így hangzik:

El kell érniük, hogy a nemi élet, a teljes testi egyesülés egy tökéletes lelki egyesülést fejezzen ki.

Ezt a nagyon mélyreható és igaz választ azonban az egyes konkrét esetekben nem könnyű kifejtetni és megvilágítani.

Mindenesetre az eddigi tudásunk és a gyakorlati életben szerzett tapasztalataink alapján érezzük, hogy a házastársi szeretetnek is szüksége van fejlődésre és nevelésre. Teljesen általánosan is igaz, hogy egész életünk szüntelen önnevelésre szorul, de a nemi életükre ez különösen is érvényes. Ha megszűnik a nemi élet nevelése, akkor azzal kell számolni, hogy a nemi élet végül is egy állati ösztönselekvésbe fog torkollni.

Annak a szeretetszövetségnek, melyet mint férj és feleség egymással kötöttek, egész sajátosan szüksége van egy lépcsőzetes fejlődésre. Hasonlít ez ahhoz a lépcsőzetességhez, amelyen az Isten- és a Mária-szeretetünk, a schönstatti szeretetszövetség is haladt előre. Ne féljenek ezeket a fokozatokat analógiaként a házasságokra vonatkoztatni!

A Szűzanyával való szeretetszövetségünk kezdetben egy önző szövetség volt. Vagyis azért ajándékoztuk oda magunkat, mert ettől előnyöket reméltünk.

Vizsgálják csak meg magukat, nemde a házasságuk is így kezdődött?

A szeretetszövetség második foka abban áll, hogy Máriával kölcsönösen „biankó felhatalmazást” adunk egymásnak. Ez a kölcsönös szeretetnek egy magas foka. Mit jelent ez? Azt mondom: „Úgy és azt tehetsz velem, ahogy és amit csak akarsz!” De a kedves Szűzanya is „biankó felhatalmazást” ad nekem.

Vizsgálják meg egyszer, hogy milyen az a biankó felhatalmazás, amelyet a házastársak adnak egymásnak? Itt már nem a saját, hanem a másik java áll egészen az előtérben.

A Szűzanyával kötött szeretetszövetség még magasabb foka az „in-scriptio”.

Szabad-e egyszer majd feltennem a kérdést, hogy mit is jelent a házastársak között az in-scriptio?...

Itt áll tehát előttünk a házastársi szerelem teljes organizmusa; a szerelem-hegy az aljától egészen a legmagasabb csúcsáig. Megértik már, hogy az egymással kötött szeretetszövetségük az életük végéig egy erőteljes nevelést, szeretet-nevelést igényel?!...

Hol áll a társam iránti házastársi szeretetem? Még mindig olyan kezdetleges módon szeretjük egymást mint a házasságunk elején? Vagy felléptünk már néha a biankó felhatalmazás, az in-scriptio szintjére?

A testi egyesülést tehát egy teljes lelki egyesülés képévé kell alakítani. Másképpen kifejezve a szexualitásnak kapcsolódnia kell a szerelem érzelméhez, továbbá a lelki szeretethez és a természetfeletti szeretethez. Egészséges természetű embereknel a nemi aktus nem választható el az érzelmi, a lelki és a természetfeletti szeretettől...

A házastársak közötti szeretetszövetséget a Szűzanyával kötött szeretetszövetség képévé kell alakítanunk! Mit jelent ez gyakorlatilag? Azt, hogy a házastársi szerelmünk a Mária-szeretetünket, az Isten-szeretetünket tükrözi.

Ezekből az összefüggésekből ismét felfedezhetjük, hogy mennyire téves volt az a korábbi felfogás, mely szerint ha egy házaspár éjjel nemi életet élt, akkor a rákövetkező nap nem mehetett áldozni. Mi volt emögött? A nemi aktust tudat alatt valami kevésbé jó dolognak értékelték.

Ha tehát fennáll, hogy a nemi aktus, vagyis a testi szerelem a Mária-szeretetünk, az Isten-szeretetünk képe és kifejeződése, akkor ez szükségképpen azt is jelenti, hogy a nemi élet egy rendkívül magasértékű aktus. Kiemelem, hogy ez nem jelenti azt, hogy nem szabad a ne-

mi egyesülés teljes dinamikáját, izgalmát és élvezetét átélni. Hiszen ehhez jogot adtak egymásnak. Hanem csak azt jelenti, hogy mindennek az Isten-szeretetünk, a Mária-szeretetünk kifejezésévé kell válnia.

Nos, most Önök a gyakorlati élet tapasztalata alapján azt gondolják, hogy mindez csak elméleti fejtegetés.

Hogyan lehetne ezt gyakorolni?!

A konkrét válaszom ez: Gondoskodni kell arról, hogy az egész házastársi szeretetük (nemcsak a nemi élet) az Isten- és a Mária-szeretetük képe legyen. Vagyis nem azt mondjuk, hiszen ez gyakran teljes lehetetlenség, hogy a nemi élet szerelmi folyamata közben mondogatni kellene: *Istenem, szeretlek...* A természetet ugyanis ebben az állapotban oly nagyon betölti és lefoglalja az élvezet, hogy gyakran képtelen másra gondolni. De ez nem mindig van így, főleg, ha már idősebb valaki.

Mit lehet tehát tenni a cél érdekében?

Egész nap folyamán ápolhatják a helyes alapmagatartást egymás iránt. Akármennyire is felerősödött ma a szexualitás, azért mégiscsak van talán valami más is! Talán él még a szeretet érzelme. Gyakorolják ezt, mégpedig úgy is, mint az Isten-szeretet formáját. Ez önmagában nem jelent nehézséget, sőt nagyon könnyű gyakorlat, főleg ha az ember természetfeletti beállítottságú. Pl. ha a férj örül a felesége szépségének, akkor nem nehéz arra gondolnia, hogy e bájosság Istentől ered, hogy ez a kedves Szűzanya szépségének visszfénye. Így a feleségében is tudja Istent szeretni. Természetesen ez önfegyelmet is feltételez. Nem lehet az ember gátlástalanul szenvedélyes. Soha sem szabad szem elől téveszteni, hogy a házasság mindig önfegyelmelés. Így járják végig a szeretet minden fejlődési fokát.

Ugyanezen gondolatokat egy másik formába öntve most azt kérdezzük, hogy mint házastársak, mit akarnak egymásnak ajándékozni a nemi életben? Milyen szempontok vezetnek azt az embert, aki érett személyiséggé akar lenni és a nemi életben is személyes mivoltában szeretné odaadni magát és elfogadni a párját? Vagyis durván szólva nemcsak a nemi szerveit bocsátja a házastársa rendelkezésére, hanem személyiségében is odaadja egész önmagát.

Először is boldoggá akarják tenni egymást. Nemcsak nemi örömet akarnak ajándékozni és engedélyezni, hanem boldoggá akarják tenni egymást!

Ha figyelembe vesszük a szerelmi élet fejlődését, akkor általában úgy szokott lenni, hogy a házasság elején a társuk birtoklásában akarnak boldogok lenni. Ez nem azt jelenti, hogy nem törődnek a másik boldogságával, de az előtérben mégiscsak a saját boldogság áll. *„Én szeretnék boldog lenni!”*

Ha továbbfejlődik a házastársi szeretetük, ha nem ragadnak le az első fázisban, akkor előbb vagy utóbb az én a háttérbe húzódik. Megváltozik a szerelem is. Ezután már főleg arra törekszenek, hogy boldoggá tegyék a társukat. Mit jelent ez? Nemcsak azt, hogy kielégül a nemi vágy; csupán csak ennyi még nagyon állatias lenne. A szerelem által a másikat mint személyt szeretnék boldoggá tenni. Vagyis az a fontos, hogy neki jó legyen. Nem fontos, hogy én hogyan érzem magam! Arra törekszenek, hogy ez legyen az alapmagatartásuk.

Nem szabad itt átsiklani afelett, hogy ez mindkét félre vonatkozik. A természetnél fogva fennáll annak a veszélye, hogy a férfi boldog akar lenni a felesége által, de nem akarja boldoggá tenni őt. Ezért a férfi inkább hajlamos és veszélyben van arra nézve — ha a szerelmében nem neveli magát erőteljesen —, hogy a feleségétől mindent elvárjon, ugyanakkor pedig semmit se viszonzjon. Vagyis gátlástalanul követelően lép fel — a szerelemben is — a feleségével szemben. Ha növekszik mindkettőjük szerelme, akkor mindketten arra állítódnak be, hogy a másik javát nézzék és tegyék.

Hadd emlékeztessem Önöket arra, hogy mily hatalmas szellemi magaslát rejlik a kölcsönös nemi fejelemben.

Mit feltételez a kölcsönös boldogításnak ez a módozata?

Mindkét fél állandóan a társának a vizontszeretetéért verseng. Vagyis az asszony mindig újra elnyeri férje szerelmét; a férfi pedig mindig újra meghódítja feleségét. Nem maradnak azonban a házasságuk előtti szinten, hanem erkölcsileg egyre magasabb és magasabb értékűvé válnak az erőfeszítéseik, melyekkel mindketten mindig újra és újra azon fáradoznak, hogy ismét elnyerjék a másik szerelmét.

Hogyan küzd egy nő a férje szerelméért? Nemcsak a bájosságával; hogy úgy öltözik, ahogy a férje szívesen látja. Az asszonynak elég érettnnek kell arra lennie, hogy a férjének bizonyos nyugalmat és elrej-

tettséget ajándékozzon a szívében. Mit jelent ez gyakorlatilag? Pl.: A férfi fáradtan hazaérkezik a munkából, ugyanakkor a nő is már elfáradt a saját munkájában. De mégis úgy fogadja a férfit, úgy a rendelkezésére áll, úgy odaadja magát, mintha egész nap tétlenül csak erre várt volna. Vagyis gondoskodik arról, hogy a férje jól érezze magát. Vegyék észre egyszer, hogy milyen magasrendű jóságot jelent ez! Azt hiszem, hogy egy szerzetesrend sem kíván oly sokat a nőtől, mint a „házasság rendje”.

De fordítva is igaz. A férjnek is meg kell mindig újra hódítania a felesége szerelmét. Hogyan küzd a férfi a felesége szerelméért? Úgy, hogy lehetőleg tökéletesen megtestesíti a férfi eszményt, egy önzetlen, lovagias férfit, nem pedig holmi szexuális kalandor eszményét! Hogyan tette ezt a férfi korábban, a házasság előtt? Úgy kell most is viselkednie! Vagyis időt biztosít arra, hogy ápolja a felesége és a gyermekei iránti szeretetét...

Mindig újra ki kell hangsúlyoznom, hogy az ilyen házasság az élet-szentségnek egy elsőrangú főiskolája!

Ki kapja e főiskolában a legjobb osztályzatot? Mi a legnehezebb feladat a házasságban? Kitartani a meg-megújuló szeretetben akkor is, ha nincs semmi viszonzás. Például ha a férfi igyekszik, hogy eszményi férj legyen, de az asszonyt nem érdekli már a férje, nem törődik vele, már nem igyekszik azon, hogy örömet szerezzen neki. Nézzék csak, egy ilyen helyzetben, ha a férfi kitart az eszménye mellett, igazi vértanú élet jön létre. Természetesen ugyanez a helyzet fordítva is, ha a feleség törekszik az eszményi életre, de a férje mindenben csak saját magát keresi, s azt akarja, hogy mindig jó dolga legyen...

Megismétlem, érzik ugye, hogy a nemi élet — helyesen nézve — az életszentség elsőrangú iskolája. Továbbá azért házasodtak össze, hogy teljesebbek, tökéletesebbek legyenek.

Mit jelent tökéletesíteni az életet?

Házasemberként semmi szükségük sincs arra, hogy vezeklő gyakorlatokat vállaljanak. Reggeltől késő estig sok alkalmuk van egymásért áldozatot hozni. Gondoljanak csak arra a magatartásra, amellyel elviselik a társuk hibáit; arra a módra és szokásra, ahogy figyelmeztetik egyoldalúságára és gyengeségeire; vagy az erőfeszítéseikre, hogy minden átélt gyengeség ellenére is megőrizzék egymás iránti tiszteletüket!

Csak egy egészen magasfokú szeretet képes ezeket a kölcsönös állapotokat elviselni.

Ez ismét arra utal, hogy a házasságban egy rendkívül magasfokú szeretet-nevelésről van szó. Értsék meg, ha a házastársi szeretet nem az Isten- és a Mária-szeretemben gyökerezik, lehetetlenség erre a magaslatra felemelkedni.

A házastársi szeretetet egy vég nélküli hűség koronázza meg. Mit ért az ember hűség alatt?

Az első szeretetnek a leggondosabb tisztántartását, a legerőteljesebb bizonyítását és örökkévaló megvallását. Vagyis az első szerelem rendíthetetlen megőrzését. Hasonlítsák egyszer össze az első szerelmüket a mostanival! De ez még nem elég! A szerelmet be is kell bizonyítani és mindig újra meg kell vallani! Milyen kevés ma a hű szeretet!

A hűség nemcsak abban áll, hogy nem élnek más nővel, ill. férfival. Nem! A hűtlenség már ott kezdődik, hogy a társuknak nem ajánlékozzák oda egészen a szívüket; hogy már nincs idejük a számára; hogy valamilyen más hobbival foglalkoznak inkább. Vagyis valami más jobban érdekeli Önöket a feleségüknél és a gyermekeiknél.

Ha mindezt átgondolják, ismét megértik, hogy ha házastársként nem élnek vallásos életet, vagyis nem gondoskodnak minden eszközzel arról, hogy a jó Istennel kapcsolatban maradjanak: nem biztosítják az imaéletet, nem gondoskodnak a szentségek gyakori vételéről, különösen is a szentáldozásról és a szentmise-áldozatról; ha nem fáradoznak azon, hogy a szerelmi életüket áldozat-életté tegyék, akkor biztosak lehetnek afelől, hogy a hűséget nem fogják tudni folt nélkül megőrizni.

Még egyszer elismétlem, hogy mit is értünk a hűségen:

- Először: a szerelem makulátlan tisztántartását.
- Másodszor: erőteljes bizonyítását.
- Harmadszor: győzelmes „megörökítését”.

Ha az egésztest még egyszer áttekintik, akkor kézzelfoghatóvá válik, hogy milyen sok alkalom nyílik a házasságban egy igazi életszentség megvalósítására.

A HÁZASSÁG MINT A PÁLI SZERETET FŐISKOLÁJA

Milwaukee, 1961. március 13.

Áttekintés

A házaselet mint a szeretet főiskolája

A házaselet mint a hősiesség szeretet iskolája

A házastársi szerelemnek fejlődnie kell: önző szerelemből önzetlen szerelemmé

A házastársi szeretetszövetség mint a Máriával és a Szentháromsággal való szeretetszövetség megnyilvánulása

A házastársi szerelem épülete

A szeretet valamennyi formájának harmóniája

A Szentháromság belső életének tükörképe

Élvezet helyett áldozat

Krisztus és az egyház szeretete, mint a házastársi szeretet előképe

A nő feladata: odaadni az életét (az időt is)

A férfi feladata: önzetlenül szolgálni

A házastársi szerelem mint a felebaráti szeretet egy formája

Az Üdvözítő tanítása: A szeretet a fő parancs

A felebaráti szeretet (a házastársi szerelem is) az Isten-szeretetből táplálkozik

Aszerint leszünk majd megítélve, hogy hogyan gyakoroltuk a házastársi szerelmet mint felebaráti szeretetet

A szentpáli szeretet-himnusz alkalmazása a házastársi szerelemre

Háttér: a korinthusi közösség problémái

Szent Pál módszere: alapelvekkel válaszol; a felebaráti szeretet himnuszával

A felebaráti szeretet jelentősége: a nyelvek adománya, a prófétálás, a jótékonykodás és az életáldozat sem számít, ha nincs szeretet

A felebaráti szeretet tulajdonságai: türelmes és jóságos a házastárs gyengeségei iránt; nem féltékeny, hisz a társa jóságában; nem nagyképű, elismeri a társát is; nem a maga kedvét keresi, hanem a társára gondol; nem keseredik el, nem gyanakszik mindjárt valami rosszra; mindent elvisel, felesége hangulatának hullámzásait is; hisz és remél akkor is, ha a társa bántóan viselkedik; mindent kibír, sorscsapásokat, sőt hűtlenséget is.

A felebaráti szeretet időtartama

Örökké megmarad, mert az Isten-szeretetben gyökerezik

Minden más adomány elmúlik, de az egészséges szeretet-kapcsolatok örökké élnek

* * *

Ma este megint tovább haladunk témánkban. Azt a kérdést járjuk körül: Hogy néz ki gyakorlatilag hétköznapi, eszköz- és szövetség-válásosságunk? De nemcsak általánosságban mint keresztényeké, hanem a házastársaknak mint házásoknak sajátos vallásossága.

Igen, mint házastársak, mikor járunk az életszentség útján? Azt hiszem, összefoglaló válaszként még egyszer elismételhetném, amit eddig átgondoltunk: A házaseletet, éppen a házaseletet a szeretet főiskolájává kell tennünk. Házaseletünknek a szeretet főiskolájává, majdnem azt mondanám, hogy a hősie szeretet főiskolájává kell válnia.

Nagyon gyakran be kell vallanunk, hogy házasságunk előbb vagy utóbb csalódást okoz. A szeretet szempontjából tekintve megakadtunk a primitív szeretetnél. Nem szabad elfelejtenünk, hogy kezdetben minden szeretet primitív, csak magára gondol, énközpontú, önös. Nem az áll az előtérben, hogy mi jó a másiknak. Ha megkérdézzük, miért megy tönkre oly sok házasság, mindig ugyanaz a válasz: A férj és feleség képte-

len arra, hogy a házasságban a primitív szeretettől elszakadjon, és az önzetlen szeretetet megvalósítsa.

Nemde a házastársi szeretetünk (Schönstattban) összekapcsolva a szeretetszövetséggel, egész különös formát és szint kap. Gyakorlatilag ez azt jelenti, hogy a házastársak szeretetszövetségében nyilvánul meg az Istenanyával, az Üdvözítővel és a Szentháromsággal kötött szeretetszövetségünk. Ha ezt valóban úgy fogjuk fel, mint egyetlen nagy szeretetkört, akkor mindig a helyes úton járunk.

De ha megkérdézzük: Milyen legyen a kölcsönös szeretet? — megint ugyanazt a választ adhatjuk: Ne legyen csupán természetfölötti szeretet, hanem foglalja össze a különböző szeretetfajtákat, azaz valósítsa meg a harmóniát a nemi, érzelmi, természetes és természetfölötti szeretet között. Tehát a szeretetnek egyetlen fajtája sem lehet kizárva.

Láthatják, hogy önmagában véve az emberi szeretet valamennyi fajtája között a házastársi szeretet lehet a legtökéletesebb. Ez a szeretet a két társ között olyan kapcsolatot létesít, ami testileg és lelkileg egy tökéletes kettős egységet jelent. Tehát nem létezik más olyan szeretet, ami két fél között olyan mély kettős egységet jelentene, mint a házastársi szeretet. Miért? Ez a kapcsolat feltételez és magában foglal egy testi és lelki kettős egységet. Ezért azt kell mondanunk: Nincs olyan földi szeretet, ami ennyire hasonlatos lenne a Szentháromság belső szeretet-életéhez, mint a házastársi szeretet.

A szeretetet itt természetesen nem szabad összekevernünk az élvezettel. Nem minden szeretethez kapcsolódik egyidejűleg élvezet. Milyen gyakran kell mondanom, hogy a házasságban megélt szeretet a legtöbb áldozattal járó szeretet. De ez minden szeretet lényegére igaz. Minden szeretethez hozzá kell hogy tartozzon az áldozatos élet. Figyeljék meg, ha a szeretet magába foglalja a mások iránti odaadást, akkor együtt jár vele az önmehtagadás is.

Végtére is hallottuk már Páltól, hogy konkrétan milyen legyen a házastársi szeretetünk. Nem akarom most az egészet megismételni. Azt hiszem, be kellene Pál iskolájába iratkoznunk. Pál egészen egyedülálló módon a szeretet apostola, nem csupán úgy általában a szereteté, hanem különösen is a házasságban megélt szereteté.

Még egyszer át kell gondolnunk: Hogyan ábrázolta Pál a házasságban megélt szeretetet? Ma csak egy pontot szeretnék kiemelni, később talán majd részletesen is beszélek róla. Pál számára nyilvánvaló, hogy a házassági köteleket a házasságban megélt szeretetnek kell összetarta-

nia. Ezért a nagy szó: „*A férfi úgy szeresse feleségét, ahogy Krisztus az Egyházat szereti!*” (Ef 5,25)

Ezért nekem, mint férjnek, a szeretetemet mindig Krisztusnak az Egyház iránti szeretetéhez kell mérnem. De nem szabad átsiklani felette: Hogy néz ki Krisztusnak az Egyház iránti szeretete? Ő életét adta és vérét ontotta az Egyházért, menyasszonyáért. Mint férjnek, nekem is így kell cselekednem a feleségemmel. Tehát nem szabad úgy hazamenem, hogy csak pihenek, élvezem a feleségemet, és azután azt csinállok, amit akarok. Ha életemet a feleségemnek kell adnom, akkor neki kell adnom az időmet is! Érdeklődnöm kell gondjai iránt is! Érzik, milyen magasra helyezi Pál a házastársi szeretetet?

És mit mond Pál a férjes asszonyoknak? Hogyan szeressem feleségként a férjemet? Úgy, ahogy az Egyház szolgálja Krisztust! (Ef 5,24) A menyasszony és vőlegény meghitt együttlétében kell odaajándékoznom férjemnek önzetlenül szolgáló szeretetemet. Ennek a férjem iránti szolgáló szeretetemnek mindenekelőtt odaadásban, tudatos engedelmisségben kell megnyilvánulnia.

Ha még pontosabban akarjuk tudni, hogy a páli értelemben — mint férjnek és feleségnek — hogyan kell egymást szeretnünk, akkor mélyüljünk el még jobban Pál tanításában.

De mielőtt Pált vizsgálánánk, először az Üdvözítőt kérdezzük meg! Üdvözítőnk, Jézus Krisztus így tanít bennünket: Mi a legfontosabb parancs? Az Isten-szeretet és a felebaráti szeretet. Pontosabban fogalmazva: Az Isten-szeretetből fakadó felebaráti szeretet. Nézzék, tehát kedvesen és áldozatkészen kell szeretnem a feleségemet. De ennek a szeretetnek végső soron az Isten-szeretetből kell fakadnia.

Ez gyakorlatilag azt kell, hogy jelentse, hogy az Isten-szeretetet állandóan táplálnom kell magamban. Ahogy az Isten-szeretet növekszik bennem, úgy nő a feleségem iránti szeretetem is. Ha mint férj vagy feleség abbahagyom az Isten-szeretethez szükséges tápanyag gyűjtését, akkor számolnom kell azzal: holnap, holnapután a férj és feleség kölcsönös kapcsolata kihűl.

Ha ismételten és pontosabban rákérdezzük: Hogyan értékeli és óvja az Üdvözítő a felebaráti szeretetet? —, akkor figyeljük csak meg, hogy milyen normák szerint fog történni a világ végén az ítékezés. Ott nem azt kérdezik majd, hogy alázatos voltál-e? Azt sem, hogy szemérmes és tiszta maradtál-e? Nem mintha ezek az erények nem lennének fon-

tosak, de ezek csak mint a felebaráti és az Isten-szeretet megnyilvánulásai fognak majd számítani. Halljuk, ahogy az Üdvözítő magyarázza: Akkor ezt mondja majd nekünk: *Éheztem és ennem adtatok, mezítelen voltam és felruháztatok.* És így tovább. Az érintett pedig ezt válaszolja: *Hogyan, hisz sosem találkoztam Veled, Üdvözítő!* És ekkor elhangzik a titokzatos szó: *„Bizony mondom nektek, amit a legkisebb testvéreim közül eggyel is tesztek, azt velem teszitek.”*

Amit az Üdvözítő itt a felebaráti szeretetről mondott, azt kell férjnek és feleségnek a házastársi szeretetben megvalósítania. Végső soron azon szeretet mértéke szerint fognak ítélni fölöttünk, amit férjként és feleségként egymásnak ajándékoztunk.

Pál mindezt egyéni módon fogja föl és három gondolatsort fejt ki. Az első a felebaráti szeretet jelentése, a második a megélt szeretet tulajdonságai, a harmadik pedig a szeretet időtartama. Ezeket mind a házasságban megélt szeretetre akarjuk most alkalmazni.

Valójában a vizsgálódásunk tárgya, amit magunkra kell vonatkoztatnunk, Pálnak a Korinthusiakhoz írt leveléből a **Szeretethimnusz** (1Kor 13,1-13).

Hogy ezt megértsük — a választ, melyet Pál a három kérdésre adott —, először magunkra kell vonatkoztatnunk a hátteret. Pál módszere ugyanis egészen egyéni. Ő sosem beszélt tisztán elméleti síkon. Gondolatai kérdéseket, problémákat keltenek bennünk, és szembekerülünk beszédének és gondolkodásának sajátosságával. Ő nem úgy adott válaszokat, hogy: *Tedd ezt és ezt!* Hanem először is a végső kérdésekre, a végső összefüggésekre irányította gondolkodást, majd a többit az illető tetszésére bízta: *Találd meg magad a választ!*

Miről is szól Pál Szeretethimnusza?

Annak idején Pál alapította a korinthusi közösséget. Majd tovább utazott onnan, de az új közösséggel állandó kapcsolatot tartott fenn. Virágzó korinthusi közösséget hagyott hátra, de nem sokkal később már ellenségeskedés ütötte fel a fejét. Mi okozta az ellenségeskedést?

Arról volt szó, hogy az őskeresztények időről időre megkapták a Szentlélek ajándékait: a karizmákat. Mit értünk karizma alatt? Például a nyelvek adományát. Ez azt jelenti, hogy anélkül, hogy valaki egyetlen nyelvet tanult volna, hirtelen ilyen vagy olyan idegen nyelv birtokába jut. Másik példa a prófétálás adománya: valaki válaszolni tud arra, hogy mi történik ekkor és akkor a családban vagy az országban.

Ilyen karizma még a csodatevés adománya vagy a halottföltámasztás. Ezeket a különleges képességeket nemcsak papok, hanem világi hívek is megkaphatták.

Így volt ez a korinthusi egyházban is. Az egyszerű hívek közül egyszerre sokan prédikáltak és csodákat tettek. Ezzel szemben mások, sokan nem kaptak ilyen adományokat.

Mi lett ennek a hatása? Rögtön megértjük. Nagy volt a veszély, és az adományokkal rendelkezők közül sokan bele is estek abba a csapdába, hogy beképzelték magukat. A másik oldalon pedig sokan irigykedni és féltékenykedni kezdtek.

Ez az a probléma, amivel Pálhoz fordultak. És ahelyett, hogy azt mondaná: *Ezt nem szabad tennetek, azt kell tennetek*, Pál a végső elveig emelkedik, és egy előadást tart, vagyis ír nekik. És mi az előadás tárgya? Az a három gondolat, amit az imént már említettem:

Legelőször a **felebaráti szeretet jelentése**. Ahelyett, hogy a helyzetet egyszerűen megoldaná, és azt mondaná: *Szeretnetek kell egymást*, felemelkedik a végső elveig, és dicsőítő himnuszt mond a felebaráti szeretet jelentéséről. Azt akarja ezzel mondani: *Használjátok föl ezt a magatok javára!*

Hiszen tudjuk Szent Jánosról, hogy mikor megöregedett és már nem tudott prédikálni, akkor kiállt a templom kapujához és mindenkinek csak ennyit mondott: *Gyermekeim, szeressétek egymást!* Aztán megkérdezték tőle: *Miért mondod mindig ezt?* A válasza: *Mert ebben benne foglaltatik mindaz, amit az Üdvözítő követel tőlünk.*

Még egyszer. Pál nem ilyen egyszerűen fogalmaz. Megismétlem, hogy Ő mindig a végső összefüggésekig emelkedik, és a metafizikai alapjait keresi mindannak, amit követel és elvár. De mindig a feltett kérdésnél marad. Természetesen mindenekelőtt azokhoz fordul, akik Istenbe vetett hitükkel azt képzelték, hogy valamilyen kegyelmi adományt, karizmat birtokolhatnak. Ha egyszer hallani akarják, meg fogják érteni.

Először tehát a felebaráti szeretet jelentéséről. Pál ezt azonnal megragadja: *Ha birtoklod a nyelvek adományát, sőt ha az összes nyelven beszélni tudnál.* Pál még tovább megy a fokozásban és ezt mondja: *ha az angyalok nyelvén szólni tudnál, de nincs meg benned a felebaráti szeretet, csak zengő érc és pengő cimbalom vagy.*

De hogyan kell ezt elképzelnünk? Nézzék, van zengő ércem és megszólaltatom. Vagy legyen az pengő cimbalom, játszom rajta. De

miben áll most az érték?... A Jóisten általam szólal ugyan meg, azonban ebben nekem semmilyen érdemem sincs.

Ezért a nagy, szép és legkomolyabb gondolat: *Szóljak bár emberek vagy angyalok nyelvén, ha (felebaráti) szeretet nincs bennem* — mi itt a kölcsönös, házasságban megélt szeretetről beszélünk — *mit sem használ nekem*. Értik már, hogy milyen okos, milyen népszerű válasz volt ez? Tehát: Mindazt, amit a kegyelmi adományok, így például a nyelvek adománya által birtokolsz, ha felebaráti szeretet nincs benned — ez a szövetség, ami egyesít minket —, csomagolhatsz és mehatsz, mindez semmit sem ér a számodra.

Sok olyan szent van, például Xavéri Szent Ferenc is, aki megkapta a nyelvek adományát. Idegen nyelveken beszélt anélkül, hogy tanulta volna azokat. De nem a nyelvek adománya miatt lett szent, hanem mert hősiességre jutott a felebaráti szeretet gyakorlásában.

Hogy egy másik esetet is mondjak, vegyünk most egy igen művelt teológust. Nagyon szépen tud beszélni teológiai kérdésekről, mondjuk az Isten- és felebaráti szeretetről is. De ha valójában nem gyakorolja a szeretetet, akkor az egyszerű háziasszony, aki igaz szeretetből fakadóan teljesíti a kötelességét a fakanál mellett, sokkal nagyobb Isten előtt, mint az előbbi.

Megérthetik hát, hogy Pál az összes embernek mondja ezt, és hogy ez mennyire egyértelmű. De még nem ért a végére. Hiszen más kegyelmi adományok is léteztek. Ezeket is Pál külön-külön megnevezi. Megint erről van szó: *Legyen bár prófétáló tehetségem, tehát ismerjem bár a jövőt, és ha akár mindezt meg is tudjam magyarázni*. És így tovább: *leplezzem le bár a Menny és Föld titkait*, tehát nem csupán a természet rendjét, hanem az ég titkait is. Ezek a szavak így nagyon népszerűek. Pál egy kicsivel megint továbbmegy, és ezt mondja: *legyen akkora hitem, hogy hegyeket mozgassak...* Ez az Üdvözítő szavaira emlékeztet: *Ha lenne hited, hegyeket mozgathatnál...* Ezek tehát gyönyörű ajándékok; ajándékok, melyek birtokába juthatunk, de Pál itt rögtön visszazáll a földre: *Ha szeretet nincs benned, mit sem használ Neked!*

Értik, hogy milyen szigorúan fejezi ki magát Pál? A házasságban megélt szeretetünk legyen a szeretet iskolája, nem tudományos és még kevésbé üzleti iskola. Az a fő, hogy a szeretet iskolája legyen.

De Pál még magasabbra emelkedik. És arról beszél, ami a nép számára olyan fontos: *Ha valaki jót tesz és mindenét elosztja* — ezt emeli most ki. Mit jelent ez? Ha minden vagyonomat a szegényeknek ad-

nám, hogy enni tudjanak, tehát nemcsak magamat tenném szegényé, hanem másokkal is jól cselekednék, és az utolsó ingemet is odaadnám nekik és még tovább: *ha a testemet is a tűzbe vetném* — ha ezek a hősi cselekedetek nem a szeretetből fakadnak, Isten előtt semmit sem érek.

Azt gondolom, ha Pált megértjük és az ő iskolájába akarunk járni, akkor legalább azt haza kell vinnünk, amit legutóbb hangsúlyoztunk: házasságunk legyen a hősi szeretet páratlan főiskolája.

De Pál ezután most áttér a gyakorlati életre, hiszen mindig együtt érez a közösségével, és felsorolja **a szeretet tulajdonságait**; ezek a házasságban megélt szeretetnek a tulajdonságai is.

Mindenekelőtt kijelenti: „*A szeretet türelmes és jóságos*”. Miért türelmes és jóságos a szeretet? Mi ennek a mélyebb oka? Nézzék, az igaz szeretet a szívek egybeolvadása: én benned, te bennem és mi egymásban. Magammal nem vagyok jóságos? Milyen könnyű magamnak megbocsátani hibáimat! És mennyi türelmem van saját magamhoz! Ha a feleségem és én kettős egységet képviselünk, akkor magától értetődő, hogy türelmemet és jóságomat a feleségem hibáival és gyengeségeivel szemben is gyakorlom.

Őnök ezt mondhatják: *Csodálatosan hangzik, de csinálja ezt meg valaki előttem!* A választ már az előbbieken megmondtam Önöknek. Ha az Isten-szeretetem nem növekszik, akkor idővel a felebaráti szeretetem sem fog növekedni. A házasságban megélt szeretetemnek egészen az Isten-szeretetben kell gyökereznie.

Most egy nagyon fontos dologhoz értünk: „*A szeretet nem féltékeny.*” Itt nem szükséges, hogy az ember máról holnapra hűtlen legyen. Bízom a jóságban, a feleségemben, vagy ha a feleség a férjre gondol, akkor a férjemben.

Tovább: „*A szeretet nem kérkedik, nem gőgösködik.*” Tehát, ha van valamilyen különleges tulajdonság a birtokomban, ezzel nem kérkedem, hogy a másik ezáltal ne érezze magát kevesebbnek! Azt a jóságot is el kell ismernem, ami a másikban van! Nem gondolkozhatom úgy, hogy csak a feleségem ismerjen el, „imádjon” engem! Nem! Nekem, a férfinak, ugyanígy el kell ismernem feleségemet, és pedig úgy, ahogy van!

„*A szeretet nem keresi a magát.*” Melyik szeretetről van itt szó? Nem az énközpontú, hanem az önzetlen szeretetről, arról a szeretetről, ami a másik embernek jó! Ez a legfontosabb.

„*Haragra nem gerjed.*” Mit jelent ez, haragra nem gerjedni? Bizonyára volt már részünk abban az élményben, hogy társunk idegességében igazságtalanul bánt velünk. Hiszen tudjuk, hogy az ember gyakran szabadjára engedi a nyelvét. Ilyenkor mond olyat is, amit nem kellene. Adott pillanatban fájdalmas ez, nem igaz? De nem szabad megsértődnöm. Arra kell gondolnom, én is viselkedtem így már többször is a feleségemmel. A társamat nem szabad azzal gyanúsítanom, hogy rossz-akarátú, hisz ez nem így van.

Nézzék, Pál ismerte az életet, ő nem a mennyben élt, hanem itt a Földön járt.

„*A szeretet mindent eltűr.*” Nemcsak én követelhetem meg a feleségemtől, hogy viseljen el engem: *Azért vagyok itt, hogy elviselj!* Nem, ez mindkét félre vonatkozik. A férjnek is el kell viselnie felesége szélsőségeit, jobban mondva annak hangulathullámzásait. Pálnak ebben is igaza van.

Azt hiszem, hogy újra és újra lándzsát kell törnöm a feleségek mellett. Mi, férfiak, nem értjük meg, hogy a női test havonta teljesen összeomlik. Nem értjük ezt, és ilyenkor a legapróbb dolgokat is Isten tudja, milyen komolyan vesszük. Nézzék, ha elmúlik ez az időszak, a nap újra kisüt. Akkor majd az asszony csókokkal kárpótolja az okozott „szervedést”. Bizony ilyen a házasság élet, ilyen és nem más; és ilyennek is kell lennie.

De most újfent egy nagyon lényeges ponthoz értünk: „*A szeretet mindent elhisz.*” Ez azt jelenti, hogy a szeretet hisz a másik ember jószágában. Akkor is, amikor társunk a kellemetlen oldalait mutatja. Az az igazság, ha társaságban vagyok, akkor a vasárnapi (szép) ruhámat veszem föl. A többit otthon hagyom. De otthon olyasmi is felszínre kerül, amit — ha társaságban vagyunk — nem láthatunk egymásból. Csodálatos dolog, ha hiszünk a másik ember jószágában, és reméljük, hogy minden újra jóra fordul.

Véleményem szerint Pál egészen modern, nem igaz? Pontosan olyan, mintha ma élne és nálunk, valamennyiünkénél már járt volna vendégségben.

De még valami következik: „*A szeretet mindent elvisel.*” Mennyi mindent ki kell bírnia a házastárs szeretetének. Gondolják csak el, mennyi sorscsapást tudunk, mennyi csapást tudnak a családok elviselni, ha azokat közösen viselik. Még a másik fél hűtlenségét is! A szeretet egyszerűen mindent elvisel. Hát nem csodálatos a Szeretethimnusz?!

Végül eljutottunk az utolsó gondolathoz: **Meddig tartson a szeretet?** Amíg fiatalok, erősek és szépek vagyunk? Vagy míg a férfi ereje teljében van? Ha a szeretet csupán eddig tartana, akkor nem érne túlságosan sokat. Nem, a szeretetnek egész életünkben ki kell tartania, az örökkévalóságig.

Ezután Pál ismét rátér a részletekre, és azt mondja: *A nyelvek adománya halálunkkal megszűnik.* Akkor tehát már csak egyetlen nyelv, a szeretet nyelve létezik.

De ne gondoljuk, ha megérkezünk a Mennyszágba, akkor egymásnak már csak ellobbant gyertyaláng és elszállt pipafüst leszünk, vagyis teljesen hidegek és közömbösek. És már meg se ismerjük a feleségünket. Csak a jó Istentől függünk, és egymáshoz már semmi közünk. Ne higgyük, hogy lent a földön eleget küszködtünk egymással, és hogy már végre teljesen megszabadulunk egymástól; az örökkévalóságban már nem kell egymással bajlódunk.

Pál ma is ezt mondaná: a szeretet örökké megmarad, az örökkévalóságban is. Ez csodálatos gondolat. Mindig ugyanaz: az Isten szeretete örök. Mivel a felebaráti szeretet lényegileg az Isten-szereteten gyökeresik, mi, férj, feleség és gyerekek még bensőségebben szeretjük majd egymást az örökkévalóságban. Az egymás iránti szeretet mindörökké megmarad. Hiszen nem tudom, hogy odaát mennyi kedves szóra lesz szükségünk. Azt sem tudom, hogy milyen nyelven fogunk beszélni. De mindenképpen egymásban, egymáson leszünk. Ez a lényeg.

Pál tovább megy a részletekben. Mivel a világ elérkezett a végéhez, megszűnik a prófétálás adománya, hisz már semmi újabb nem lesz. De a szeretet megmarad. Mi, házastársak, mindig egymás mellett maradunk, bármi történjék is, mindig örömet találunk egymásban.

Pál még tovább megy: A hit is elenyészik. Nem kell már hinnünk, mert a hit látássá alakul át. A reménynek is vége lesz. Hál' Isten, több kísértés már nem leselkedik ránk. A jövő szörnyű képei már nem zavarnak minket. Minden harmóniában lesz egymással. Nem lesznek kísértéseink, és szenvedés sem lesz.

Csak a szeretet marad meg. Nagyon szeretjük majd egymást. Úgy képzelem, hogy a Mennyben néhány „összejövetelen” is találkozunk egymással. A jó kapcsolatok a Mennyben sem fognak szétszakadni. Ha találkozunk majd, nem mondjuk egymásnak, hogy *nem ismerlek Téged,*

az rég volt! Nem, fõnt sokkal jobban fogjuk egymást ismerni, mint a földõn.

Egy szó mint száz, úgy gondolom, helyesen cselekszünk, ha a családi életben arra törekszünk, hogy szentté legyünk, és ha azon fáradozunk, hogy a házasságban megélt szeretetet a hõsies, kölcsönõs szeretet fõiskolájává tegyük.

TARTALOMJEGYZÉK

A házaselet mint Istenhez vezető út	5
Milwaukee, 1961. január 16.	
A házastársi nemi élet, mint az életszentség útja	19
Milwaukee, 1961. február 20.	
A házasság mint a páli szeretet főiskolája	27
Milwaukee, 1961. március 13.	

KÜLDETÉSÜNK TITKAI

füzetsorozat

1. Szemelvények Kentenich atya műveiből
2. Szeretetszövetség I.
3. Szeretetszövetség II.
4. Családok háziszentélye
5. Mária
6. Schönstatt sajátos értékei I.
7. Schönstatt sajátos értékei II.
8. Engling József I.
9. Engling József II.
10. Dachau
11. A szent család
12. Szerelem, szeretet
13. A házastársi szerelem mint az életszentség útja

ISBN 963 86278 4 0

9 789638 627841